

חוברת שו"ת

שאלות ותשובות בנושא תרומת איברים עפ"י ההלכה

לזכרה של
בלהה הירשברג ז"ל

חותמים על כרטיס אדי המחודש *6262
באתר www.adi.gov.il או בטלפון:

לזכרה של בלהה הירשברג ז"ל

בלהה הירשברג לבית מלמד נישאה לאשר ויחד בנו את ביתם וגידלו 10 ילדים. בהיותה אם צעירה, לקה בנה אורי בסרטן. בלהה התמודדה בגבורה עם הטיפולים והייסורים אותם עבר, כשהיה כמעט בן 3, החזיר אורי את נשמתו לבורא עולם ובגיל 24 נאלצה להתמודד עם האובדן והשכול. היא פנתה ללימודי קלינאות תקשורת וסיימה את התואר בהצלחה יתירה. משם פנתה לתחום החינוך, כמחנכת באולפנת עפרה. בצד היותה אשת חינוך מופלאה, הייתה בלהה קודם כל אשת משפחה, בת מסורה, אישה, אימא ואחות. כיבוד ההורים שלה היה מושא להערצה. הקשר והמסירות לילדיה בלתי ניתנים לתיאור. השתתפות אישית, אמיתית, יומיומית במה שעובר על כל אחד מילדיה. דאגה אינסופית מחד ומאידך בטחון ואמונה ביכולתם, יצרו קשרי אהבה ורעות של אימא וחברה כאחת. במלאות לה 40 זכתה לנכד הנושא את שם בנה אורי. כשהתגלתה אצלה מחלת הריאות הקשה, נאמר לה שהינה מועמדת להשתלת ריאות. גם ברגעים הכואבים לא יתרה לעצמה, יחד עם מודעות למצבה המדאיג, המשיכה בחיי שיגרה מלאים וסוחפים באופטימיות ובתמיכת הסובבים. הייתה לה היכולת להמשיך במלוא האון והמרץ מעולם לא שידרה עד כמה היא חולה וסובלת. "רציתי לברך על כך שהקב"ה החליט לתת את המחלה, הוא בחר בי, ועל כך אני מודה לו מכני שהרבה יותר קל להיות חולה מאשר להיות ליד מישהו שאתה אוהב והוא חולה ולצערנו יש לי ניסיון בזה ובזה. לפני שהקב"ה הפיל עלי מחלה זו הוא צייד אותי בכל כך הרבה ועל כך אני רוצה להודות."

בכל תקופת המחלה המשיכה בפעילותה החינוכית מחד וניהלה בית על כל המשתמע מכך מאידך. כשהיא מחוברת לחמצן המשיכה ללמד. גם כשנאלצה להפסיק ללמד המשיכה בלימודיה לתואר שני. במשך כמעט שנתיים המתינה להשתלה. בר"ח כסלו נכנסה לניתוח, כשסובבים ומחבקים אותה תשעת ילדיה, תוך כדי תפילה לבורא עולם וביטחון עצום ברופא חולי עמו ישראל. כשהיא מחייכת ומחזקת את כולם, מצביעה בעוז ובגאון אל עבר ילדיה וקוראת לעברם את מילותיה האחרונות: "אני 'מתה' עליכם". המעמד היה נדיר בעוצמתו והשאיר חותם ורושם עצום על כל הסובבים. אולם התקווה הגדולה להתחיל חיים מחודשים בבריאות משוקמת ואיתנה התנפצה. בלילה שלאחר הניתוח קרסו המערכות וביום ב' בכסלו תשע"א השיבה בלהה את נשמתה הטהורה למקורה והלכה מעמנו לעולם שכולו טוב.

אך טבעי הוא שעמותת בלבבי שקמה לזכרה עוסקת בהצלת חיים ובעידוד לתרומת איברים.

שו"ת לעניין תרומת איברים

שאלות ותשובות בנושא תרומת
והשתלת איברים על פי ההלכה.

מה עמדת ההלכה ביחס לתרומת איברים?

תשובה: המחלוקת ההלכתית היחידה ביחס לתרומת איברים מן המת נוגעת לקביעת רגע המוות – האם על פי ההלכה המוות המוחי-נשימתי הוא רגע מות האדם, ואז אפשר לתרום איברים שעדיין מתפקדים אך הם נמצאים בגוף מת, או שעל פי ההלכה המוות הלבבי-נשימתי הוא רגע מות האדם, ולכן כל עוד הלב פועם לא ניתן לתרום איברים. רבנים רבים הכריעו שמוות מוחי-נשימתי הוא המוות ההלכתי. זו ההחלטה של מועצת הרבנות הראשית לישראל לדורותיה; כך פסקו הרבנים הראשיים לישראל, ובהם הרבנים עובדיה יוסף, שלמה גורן, אברהם שפירא, מרדכי אליהו, שלמה עמאר, דוד לאו, בעמדה זו נקטו גם הרבנים משה פיינשטיין ושאוול ישראלי, ויבדלו לחיים ארוכים הרבנים יעקב אריאל, נחום רבינוביץ, חיים דרוקמן, אריה שטרן, דב ליאור, צפניה דרורי, שמואל אליהו, יהושע צוקרמן ואחרים.

האם בתרומת איברים מן המת יש פגיעה הלכתית בדיני ניוול המת, ביטול קבורה, הנאה מן המת?

תשובה: איסורים אלה אכן חלים בדרך כלל ביחס למתי ישראל, אך כאשר מדובר בצורך של פיקוח נפש הרי כל האיסורים – ובכללם איסורים אלה – נידחים כדי להציל חיים.

האם אין לחשוש שבתחיית המתים לא יקומו תורמי האיברים, שכן יחסרו להם איברים חיוניים?

תשובה: אין כל חשש כזה כלל ועיקר, כי הרי אנו מאמינים באמונה שלימה שכל המתים מכל הדורות יקומו לתחייה, וברור שרבים-רבים מהמתים יקומו למרות שלא נשאר מהם כמעט כל זכר ממשי, ובוודאי שהקב"ה שיקים את המתים לתחייה, יידע להשלים ולתקן את כל החסרים הפיסיים. יתר על כן, דווקא הזכות של הצלת חיים באמצעות תרומת האיברים תוסיף זכויות לנפטרים בעת תחיית המתים.

האם יש בתרומת איברים מן המת משום הצלת חיים?

תשובה: בהחלט! כיום ממתינים במדינת ישראל מאות רבות של חולים הסובלים מתפקוד ירוד ביותר של איברים חיוניים (כגון לב, ריאות, כבד, כליות, לבלב). עשרות רבות מהם מתים כל שנה בזמן ההמתנה. מבחינה רפואית יש אפשרות להחליף להם את האיבר החיוני הפגום ובכך להציל את חייהם למשך שנים ארוכות.

האם מבחינת ההלכה יש הבחנה בין איברים חיוניים שונים?

תשובה: כאשר מדובר באיברים חיוניים לחיים אין כל הבחנה בין האיברים החיוניים השונים הנדרשים להצלת חיים של חולים שבפנינו, וכל איבר חיוני מן המת שהמערכת הרפואית קבעה שהוא מתאים להשתלה – בכוחו להציל חיים של אדם הממתין לאיבר זה. כך הוא ביחס ללב, ריאות, כבד, כליות, לבלב. כאשר מדובר באיברים שאינם חיוניים להצלת חיים, או שהם נתרמים למאגר לשימוש בעת הצורך – יש להתייעץ עם פוסק הלכה. כך הוא ביחס לקרניות, עור, עצם.

האם מותר לחתום על כרטיס אדי המחודש – כרטיס תורם?

תשובה: על פי הפסיקה שמוות מוחי-נשימתי הוא רגע המוות ההלכתי בוודאי מותר וצריך לחתום על כרטיס תורם כדי להודיע לבני המשפחה שזה רצונו של האדם לקיים מצות הצלת חיים.

מדוע רק כעת קוראים הרבנים לחתימה על כרטיס אדי המחודש, ולא עשו כן בעבר?

תשובה: העמדה ההלכתית של הרבנות הראשית לישראל המקבלת את רגע המוות המוחי-נשימתי כרגע המוות ההלכתי דורשת תנאים מסוימים בקביעה המעשית של רגע מוות זה. לאחרונה התמלאו כל דרישות הרבנות הראשית לישראל בנדון, ולכן כעת מותר וצריך לחתום על כרטיס אדי המחודש.

מהן הדרישות ההלכתיות שקבלתן כיום מאפשרת להסכים לתרומת איברים?

תשובה: הדרישות נוגעות לסדרי האבחנה של מצב מוות מוחי-נשימתי בדרך שתימנע טעויות ותקלות: קביעת המוות המוחי-נשימתי תיעשה אך ורק על ידי רופאים מומחים שהוכשרו במיוחד לכך, וקיבלו תעודה רשמית. קביעת המוות המוחי-נשימתי תתבצע הן באמצעים קליניים והן באשרורים מכשיריים אובייקטיביים. רבנים שהוכשרו במיוחד להבנת הליך קביעת מוות מוחי-נשימתי והוסמכו לכך, יוכלו ללוות ולייעץ למשפחות ב"זמן אמת". ועדה ציבורית תבקר את כל קביעות המוות המוחי-נשימתי בישראל על מנת לוודא שכל ההליכים נעשו על פי דרישות החוק והרבנות הראשית לישראל.

כרטיס התורם אדי ישונה בניסוחו כך שיתאים לדרישות הרבנות הראשית לישראל וימנע מפתחת פה לשטן, וכן יכלול הזמנה למשפחות המעוניינות לקבל בזמן אמת ליווי של רב שהוכשר והוסמך מטעם הרבנות הראשית לישראל ומשרד הבריאות ליעץ למשפחות על הליך קביעת המוות המוחי-נשימתי ותרומת איברים.

כיצד אוכל לוודא ב'זמן אמת' שתרומת האיברים מן המת נעשית על פי ההלכה?

תשובה: על פי העמדה ההלכתית שמוות מוחי-נשימתי הוא רגע מותו של האדם הוגדרו על ידי המערכת הרפואית והרבנות הראשית לישראל תנאים הנדרשים לקביעה מוחלטת שאכן מדובר במצב של מוות מוחי-נשימתי.

הדרישות הרפואיות וההלכתיות הוגדרו בצורה ברורה בחוק מוות מוחי-נשימתי משנת 2008. על פי החוק הזה רשאים לקבוע כל מוות מוחי-נשימתי שני רופאים מומחים שעברו הכשרה מיוחדת לקביעת מוות-מוחי-נשימתי, וקבלו תעודה רשמית שהם מוסמכים לקבוע את המוות הזה. כמו כן נדרש אשרור מכשירי שאכן מדובר במצב בלתי הפיך של מוות מוחי-נשימתי. בנוסף רשאים בני המשפחה לקבל את כל המסמכים הרפואיים הרלוונטיים ולקבל דעה נוספת על המצב.

מעבר לדרישות החוק הוסכם בין הרבנות הראשית לישראל לבין המרכז הלאומי להשתלות של משרד הבריאות שיוכשרו רבנים בהליך קביעת המוות המוחי-נשימתי והמשפחות תוכלנה להתייעץ עמם ב'זמן אמת'. החוק גם חייב הקמת ועדה ציבורית שתבחן את כל קביעות המוות המוחי-נשימתי בישראל על מנת למנוע תקלות וטעויות. הועדה הזו כבר פועלת מזה שנים, ומצאה שכל קביעות המוות המוחי-נשימתי בכל בתי החולים בישראל התנהלו על פי דרישות החוק והרבנות הראשית לישראל.

מה קורה עם כרטיס בלבבי?

תשובה: לשמחתנו, בשל המטרה המשותפת להצלת חיים והרצון שלא ליצור חיץ והבדלים בין חלקי האוכלוסייה בישראל ובעקבות הליך של הידברות, מצאנו עצמנו - המרכז הלאומי להשתלות וארגון בלבבי, מסכימים על כל הנושאים שקשורים בדרישת הרבנות הראשית להליך תרומת האיברים ועל כן כרטיס אדי המחודש מהווה אלטרנטיבה מוסכמת לכרטיסים הישנים של אדי ובלבבי. אנשי ארגון בלבבי קוראים לכל הציבור לחתום בלב שלם ובנפש חפצה על כרטיס אדי המחודש.

מה עלי לעשות?

תשובה: (א) חתום/י עוד היום על כרטיס תורם אדי המחודש.

(ב) אם חלילה תצטרך/י להחליט, כבן משפחה של נפטר שנקבע שהוא במצב של מוות מוחי נשימתי, על תרומת איבריו, ראו לבקש ייעוץ של רב שהוכשר והוסמך לכך. אם יתברר לך שהכול נעשה עפ"י החוק וההלכה, תסכים/י לתרומת איבריו.

החובה ההלכתית לתרום איברים

הרב יובל שרלו

א: היחס לחיים ולחובת הצלת החיים מהווה יסוד עיקרי בתורת ישראל. אנו מוצאים אותו הן בעולם הרעיוני הפילוסופי, והן בעולם ההלכתי: בעולם הרעיוני מובע יחס זה בצורה המדויקת ביותר במשנה במסכת סנהדרין: "...לפיכך נברא אדם יחיד, ללמדך, שכל המאבד נפש אחת [מישראל], מעלה עליו הכתוב כאלו אבד עולם מלא. וכל המקים נפש אחת [מישראל], מעלה עליו הכתוב כאלו קיים עולם מלא" (פ"ד מ"ה). מאמרים רבים של חז"ל ממשיכים את הקו הזה, וקובעים דברים מרחיקי לכת על הצלת נפשות.

ביטוי נוסף לחשיבות הגדולה של החיים מצוי בקביעה ההלכתית הידועה כי פיקוח נפש דוחה את הרוב המוחלט של המצוות בתורה: "כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וחי בהם ולא שימות בהם ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו" (רמב"ם הלכות יסודי התורה ה, א).

מבחינה הלכתית הביאה ההלכה עיקרון זה לידי ביטוי בדרכים רבות. התורה מצווה "לא תעמוד על דם רעך", ומחייבת להציל טובע בנהר או מי שחיה באה עליו. פוסקי ההלכה הרחיבו את החובה הזו גם כלפי מי שמלשינים טומנים לו פת, והוא לא מגלה לחברו את העובדה הזו. ההלכה קבעה כי מדובר גם במצוות עשה, הנלמדת מהשבת אבידה, ומחייבת להשיב לאדם את "אבדת עצמו". החובה להציל את רעהו היא הבסיס לדין "רודף", האוסר על אדם לשבת בשלווה בשעה שרודפים אחרי חברו להורגו, והוא חייב לקום ולעשות מעשה כדי להציל את חברו ממוות.

היבט מיוחד, הקשור לנושא בו אנו עוסקים מצוי בחובה המוטלת על הרופא לרפא את האדם החולה. הרמב"ם פסק בפירושו למשנה: "...כלומר: שחייב הרופא מן הדין לרפאות חולי ישראל, והרי הוא בכלל אמרם בפירוש הכתוב והשבתו לו - לרבות את גופו, שאם ראהו אובד ויכול להצילו, הרי זה מצילו בגופו או בממונו או בידיעתו" (נדרים פ"ד מ"ד).

קביעות אלה חייבות להיות נקודת המוצא לכל דיון הלכתי בתחום תרומת האברים. החשיבות העליונה של הצלת חיים, בתוספת כל ההיבטים הנוספים של חסד וצדקה, הם הבסיס להטלת החובה ההלכתית לתרום אברים כדי להציל אנשים אחרים, ואפילו כדי לשפר את איכות חייו בצורה משמעותית. כמובן שנקודת מוצא אינה אומרת עדיין שזו המסקנה הסופית, שכן ישנם גם שיקולים נגדיים, אולם יש בה חשיבות עליונה, כדי להדגיש כי אין מדובר ברשות לתרום אברים, אלא בחובת הצלה של אדם מפני ציפורני המוות, ובעניין שהוא חשוב ביותר ויסודי ביותר בעולם ההלכה.

מבחינה עובדתית קיימת כיום האפשרות המוכחת להצלת חיי חולים הזקוקים לתרומת איברים חיוניים, שללא תרומת האיברים הם ימותו, בעוד שאם יזכו לקבל את האיבר החיוני לחייהם מתורם - לא רק שחיייהם יינצלו, אלא שיוכלו לחיות שנים רבות באיכות חיים כמעט רגילה.

ב: הצלת נפשו של אדם על ידי הריגתו של אדם אחר אסורה. היא אסורה בראש ובראשונה מסברא, שכן "מאי חזית דדמא דיך סומק טפי, דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי" (פסחים כה ע"ב), וסברא זו רלוונטית גם כאשר אנו עוסקים בשיקול דעת בהצלת נפשות. לא זו בלבד, אלא שמוטל עלינו לאו "לא תרצח", ואסור לנו לרצוח אדם אחד כדי להציל אדם שני. עיקרון זה מובא לידי ביטוי בהלכה הידועה של "אין דוחין נפש מפני נפש" (משנה אוהלות פ"ד מ"ו). עיקרון זה הוא כה מרחיק לכת, עד שהתוספתא

פוסקת כי "סיעה של בני אדם שאמרו להם גוים תנו לנו אחד מכם ונהרגו ואם לאו הרי אנו הורגין את כולכם יהרגו כולן ואל ימסרו להן נפש אחת מישראל" (תרומות ז,ב), והירושלמי בתרומות מבאר כי דין זה בני על היסוד הגדול של אין דוחין נפש מפני נפש. כל זה נכון אפילו כאשר נפש אחת מסכנת שלא ברצונה את הנפש השניה. על אחת כמה וכמה שאסור להרוג אדם אחד, אפילו אם נתור לו שניות מעטות של חיים, כדי להציל אדם אחר. הדיון בתחום השתלת האברים אפוא חייב להדגיש נקודה זו לאורך כל הדרך, ולוודא כי לא יהיה קיצור חיים אפילו של שניה אחת כדי להציל אדם אחר. השתלת אברים מתורם מת יכולה להתבצע אך ורק אם "תורם" האברים נחשב כמת על פי ההלכה.

היבט שני של סכנת שפיכות דמים הוא דווקא הסיכון למי שבאים להציל את חייו. כאשר סיכויי ההצלחה של השתלת אברים היו נמוכים, פסק ר"מ פיינשטיין זצ"ל⁷ כי שתילת הלב שהתחילו הרופאים לעשות בזמן האחרון הוא רציחת שתי נפשות ממש". אולם בשל פיתוח תרופות טובות נגד דחיית האבר המושל ושיפור משמעותי בטכניקות ההשתלה ניתן לקבוע כי שיקול זה אינו תקף עוד בבחינת האיסור להשתיל אברים.

מן הראוי להדגיש כי מול החיוב הגדול להציל חיים באמצעות השתלת איברים כמבואר בקטע א עומדת רק השאלה של קביעת רגע המוות כמבואר בקטע ב. שיקולים הלכתיים אחרים הנוגעים לפגיעה בגוף המת, כגון איסור ניוויל המת, איסור הנאה מהמת, איסור בל תלין, חיוב קבורת כל חלקי המת – אף שהם איסורים מן התורה הרי שכל אלה ינדיחים מפני פיקוח נפש. גם שיקולים הקשורים לתחיית המתים הם שיקולים זרים מאוד. לא זו בלבד שאין הם חלק מפסיקת הלכה, אלא שגם אין בהם היגיון: וכי אין הקב"ה יכול להחיות מתים שלכם הושלל בלב אדם אחר? ומה בדבר כל המתים שיקומו לתחיה מכל הדורות – הרי כולם לא רק שחסי איבר זה או אחר המה אלא שלא נותר מהם דבר פרט לעצם הלוז? היינו אם מותר ומצוה לתורם איברים מן המת, הקב"ה יקים את התורם המת לתחיה ויחדש בו כל מה שחסר בו. צריך לומר את ההפך המוחלט: זכות גדולה היא לאדם הנפטר אם הוא זכה להציל באבריו, לאחר מותו, אנשים אחרים ממוות, ולהביא חסד וגאולה למצוקות. אין דבר היקר יותר בעיני הקב"ה מאשר עשיית חסד – "כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלוקים מעולות" אמר הושע הנביא – ואנו חייבים ללכת בדרכה של תורה, ולא בדרך של חששות שנאמרו אין להם מקום כלל.

כאמור השיקול הרלוונטי היחידי הוא הגדרת רגע המוות וקביעתו האינדיבידואלית בצורה חד משמעית, שכן איסור רציחה – אפילו בשניה אחת – אינו נדחה מפני פיקוח נפש, כדין שלש העברות שעליהן נאמר "יהרג ואל יעבור".

ג. לפיכך, קיימת חשיבות עליונה להגדיר את המוות על פי ההלכה. חשוב להדגיש כי המוות בכלל אינו אירוע אחד. מדובר בקריסה של מערכות שונות, היכולה להימשך זמן מסוים, ועל כן ההגדרה והקביעה של רגע המוות באופן מדויק היא קריטית כדי שיהיה אפשר לקיים את המצווה הגדולה של הצלת נפשות, כפי שהתורה מחייבת. מאידך גיסא, לפי הטכנולוגיות הקיימות היום, השתלת מרבית האברים החיוניים אפשרית אך ורק אם הדם ממשיך לזרום בגופו של האדם המת, כדי לשמור על האברים כראויים להשתלה.

אין חולק על כך כי על פי הפרקטיקה ההלכתית המסורתית [כמו גם בעולם הרפואה והמשפט] קביעת רגע המוות נעשתה בעבר על ידי הפסקת הנשימה והפסקת פעולת הלב. לעומת זאת, הרפואה מגדירה כיום את המוות בעזרת קביעות מוחלטות של מות גזע המוח, שבמצב זה נכללת גם הפסקת נשימה סופית ובלתי הפיכה. מות גזע המוח אינו הפיך, ומדובר בקביעה חד משמעית, כמובן כאשר מנטרלים את היסוד האנושי שיכול לטעות בקביעת מות גזע המוח. השאלה העומדת בפני פוסקי ההלכה היא אפוא האם ההלכה מכירה במוות גזע המוח ובעקבות זאת בהפסקת נשימה סופית ובלתי הפיכה, או שהיא נותרת בעמדתה כי יש לקבוע את רגע המוות על ידי הפסקת הנשימה ופעולת הלב כאחד, דבר שנאמרו אינו מאפשר השתלת אברים חיוניים.

נחלקו פוסקי דורנו בשאלה אם מבחינת ההלכה נחשב האדם למת כאשר המוח כולו, כולל גזע המוח, מת לחלוטין ובאופן בלתי הפיך, ועקב כך גם פסקה הנשימה בצורה מוחלטת ובלתי הפיכה; או שהאדם נחשב כמת מבחינת ההלכה רק כאשר גם מוחו ונשימתו וגם ליבו מתו באופן בלתי הפיך. חשוב להדגיש כי מות גזע המוח הוא בלתי הפיך. יש להבחין בין "מוות קליני", שהוא מצב בו פעולות רפואיות מסוימות עשויות להשיב את האדם לחיים, ובין מות גזע המוח. הסיפורים השונים הנפוצים בדבר 'חזרת האדם לחיים' קשורים במצבים בהם נקבע מוות קליני. לעומת זאת, אין וול מקרה אחד בו נקבע כראוי מוות מוחי והמציאות הזו התהפכה.

עמדת רבנים רבים, ובהם הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל, וכל הרבנים הראשיים לדורותיהם מהרבנים הגאונים ר' שלמה גורן זצ"ל ור' עובדיה יוסף זצ"ל, דרך הרבנים הגאונים ר' אברהם שפירא זצ"ל ור' מרדכי אליהו זצ"ל, ועד ימינו קבעו באופן מוחלט כי יש לקבל את מות גזע המוות כמות על פי ההלכה, והדבר מאפשר ברמה העקרונית את השתלת האברים. הרבנות הראשית לישראל קיבלה כבר בשנת תשמ"ז את ההחלטה העקרונית כי ניתן להסתמך על המוות המוחי כקביעת רגע המוות במישור העקרוני. עמדה זו מבוססת על התפיסה ההלכתית וההשקפתית שחיו או מותו של האדם תלויים בנשימה – אדם נושם הוא חי, בעוד שאדם שנשימתו פסקה הוא מת, ובתנאי שהפסקת הנשימה היא מוחלטת ובלתי הפיכה. דבר זה אכן מתרחש במצב של מוות מוחי, כולל גזע המוח, ובתנאי שקביעה זו נעשית בצורה מדוקדקת וללא אפשרות לטעות.

ד: קביעה זו עדיין אינה אומרת כי השתלת האברים היא דבר פשוט מבחינה הלכתית. עדיין עומדת בעית נאמנות הרופאים. לאמור: חייבת להיות נאמנות מוחלטת של הרופאים בעיני פוסקי ההלכה, ושהם אכן לא יקצרו את חייו של ה"תורם" אפילו בשניה אחת, ויעמדו בכל הקריטריונים של קביעת מות גזע המוח. הרבנות הראשית היתנתה אפוא את הכרתה במוות המוחי במספר תנאים הבאים לוודא היעדר טעות בקביעה הרפואית ובקרה על הקביעה הזו, בין השאר בהוספת בדיקה מכשירית מאשררת שאכן המוח מת כולו באופן בלתי הפיך, ובהקמת ועדה ציבורית שתבחן רטרופקטיבית את כל מקרי קביעת המוות המוחי בישראל.

בשנת תשס"ח, ביזמתו של ח"כ עתניאל שנלר, הוצעה דרך להתמודד עם שאלת הנאמנות, וזאת על ידי חקיקת חוק מיוחד בנושא זה. החוק הוא חוק ייחודי, כיוון שכל דרישות הרבנות הראשית לפרוצדורה הרפואית לקביעת רגע המוות הוכנסו בו, והדבר נעשה על ידי יותר משמעותי של ההסתדרות הרפואית בישראל. פרוצדורות אלה כוללות מרכיבים רבים, למן המכשור שיקבע את רגע המוות ללא התערבות של שיקול דעת רפואי, ועד להרכב הוועדות לקביעת רגע המוות בחולה ספציפי, ווידוא נקיות דעתן ככל האפשר. חוק זה התקבל על דעת הרבנות הראשית, והרב עמאר הי"ו אף אישר זאת בכתב ידו.

מאז שנת תשס"ח ישנו אפוא בישראל חוק קביעת רגע המוות בו מוגדרים קריטריונים חד משמעיים וברורים, הבאים לוודא את העובדה שהדבר יהיה לפי ההלכה. מובן כי פוסק ההלכה בכל מדינה חייב לבחון את הקריטריונים האלה, וחייב לבחון גם האם ישנה פרוצדורה המבטיחה את קיומן של פרוצדורות אלה.

בנוסף לדרישות החוק הגיעו משרד הבריאות והרבנות הראשית לישראל להסכמה בדבר הכשרת רבנים להבנת התהליכים הרפואיים וההלכתיים הנוגעים לקביעת מוות מוחי, אשר יוכלו ליעץ למשפחות נבוכות ומודאגות ב"זמן אמת" – בעת קביעת מוות מוחי נשימתי של יקירם – אם להסכים לתרומת איברים.

אולם חייבים להדגיש גם את ההיבט השני: כל חומרה שאנו מחמירים בנושא החששות והספיקות משמעה מותם של אנשים. זה מה שהודגש בנקודת הפתיחה של מאמר זה: החובה המוטלת עלינו היא חובת הצלת נפשות. אסור לעשות אותה בדרך אסורה, אולם לא הותר לנו לגבב עוד חשש ועוד חשש, בשל העובדה שזו חומרא דאתי לידי קולא, והיא מביאה בסופו של דבר למותם של אנשים רבים. צריך ללכת לפי ההלכה ולא לסטות ממנה.

ה: עמדה שקשה לקבל בתחום תרומת האברים היא שאסור לתרום אברים ממת במצב של מוות מוחי אולם מותר לקבל אברים ממת כזה. זו עמדה קשה מבחינה מוסרית, ויש בה משום חילול השם.

ו: יזכה אותנו ריבונו של עולם בחיים, ולוואי ושאלה זו לא תבוא לדינו. אולם כשחשם ושלושם מתרחש אירוע כזה אנו חייבים להוביל את הזכות הגדולה של תרומת האברים, ואת החובה ההלכתית לעשות זאת, על פי עמדת הפוסקים המובהקים שמקבלים את המוות המוחי-נשימתי כרגע מותו ההלכתי של האדם.

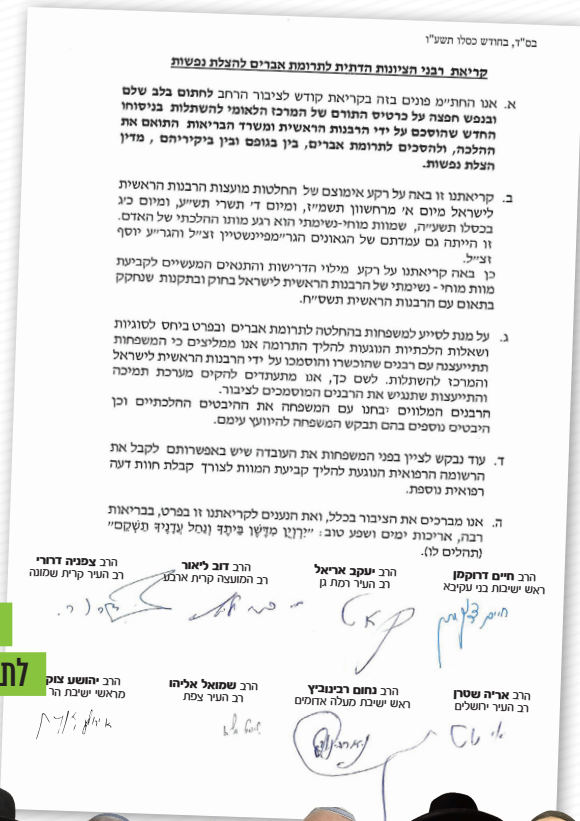
הרב יובל שרלו

כרטיס אדי המחודש
לתרומת איברים

תרומת איברים חובת הלבבות!

קריאת רבני הצינונות הדתית

לתרומת איברים להצלת נפשות

כרטיס אדי הנוסח המחודש!
נושא כרטיס זה הוא בתרומת איברים לאחר המוות ערך מוסרי עליו ומסכים לתרום איברים למען הצלת חיים.
בני משפחה המעוניינים לקבל מידע או להיוועץ עם:
• רב שהוכשר והוסמך בהיבטים ההלכתיים הנשא תעודת חתומה ע"י הרבנות הראשית לישראל ומשרד הבריאות
• איש מוסמך של דת אחרת • רופא לחוות דעה נוספת
מוזמנים להתקשר למוקד פניות טלפוני *6262 המרכז הלאומי להשתלות adi.gov.il

כרטיס אדי המחודש לתרומת איברים

גדולי הפוסקים הכריעו: להלכ נקבע במצב של מוות מוחי

הגאון הרב משה פיינשטיין זצ"ל

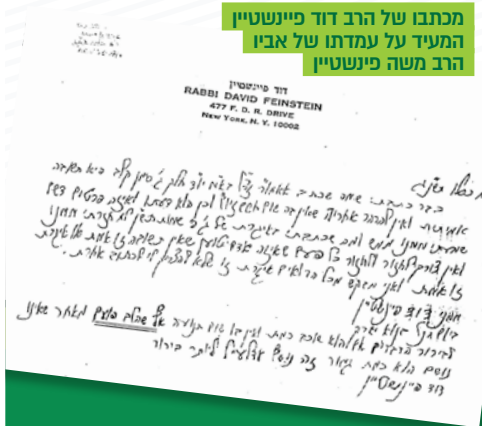
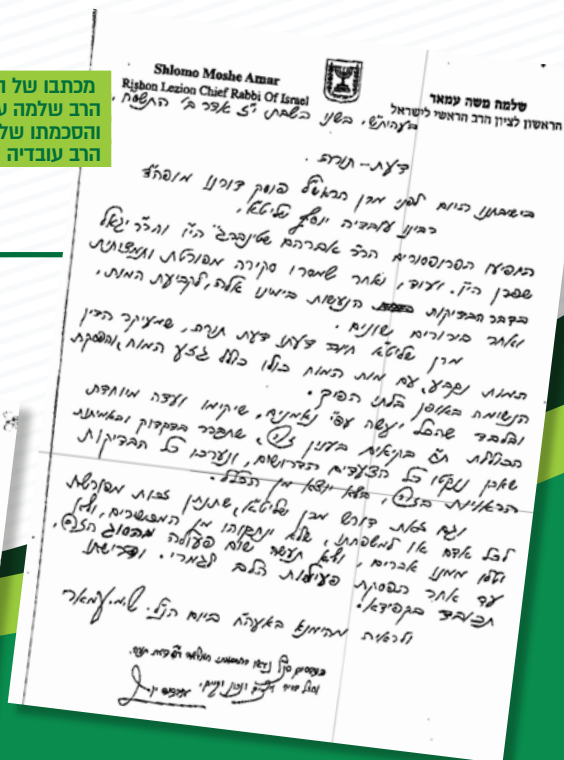
שו"ת אגרות משה חלק יורה דעה חלק ד סימן נד: "והנה אף שהלב עדיין יכול לדחוף לכמה ימים, מ"מ כל זמן שאין להחולה כח נשימה עצמאית נחשב כמת, וכדיארתי בתשובתי באגרות משה יו"ד ח"ג סימן קל"ב".

הגאון הרב שאול ישראלי זצ"ל

ספר אסיא, ז, תשנ"ד, עמ' 167 ואילך: "וכל שהדבר מתברר שהפסקת הנשימה נובעת מהרס גזע המוח, אין פעימת הלב אלא בחינת זנב הלטאה המפרכסת, ודינו מת לכל דבר".

מכתבו של הראשון לציון
הרב שלמה עמאר
והסכתו של הרב"ג הראשון לציון
הרב עובדיה יוסף

מכתבו של הרב דוד פיינשטיין
המעייד על עמדתו של אביו
הרב משה פיינשטיין

מה. מות האדם נשימתי

הגאון הרב דוד פיינשטיין שליט"א

מכתב מיום ר"ח כסלו תשנ"ג: "לבירור הדברים, אם הוא שוכב כמת, ואין בו שום תנועה, אף שהלב פועם מאחר שאינו נושם הוא כמת גמור".

הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל

מכתב / פסק הלכה שכתב הגאון הרב שלמה משה עמאר שליט"א ביום י"ז אדר ב תשס"ח, ואושר על ידי הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל: "מין שליט"א [זצ"ל] חיווה דעתו דעת תורה, שמעיקר הדין המות נקבע עם מות המוח כולו כולל גזע המוח, והפסקת הנשימה באופן בלתי הפיך".

כחבר בוועדת ההסמכה, הבקרה והמעקב לקביעת מות מוחי-נשימתי, אני יכול להעיד כי מאז תחילת פעילות הוועדה הבוחנת את מקרי קביעת המוות המוחי-נשימתי, (למעלה מ-300 מקרים), מצאנו כי כל קביעות המוות נעשו ע"פ החוק התואם את דרישת הרבנות הראשית לישראל. לפיכך אני קובע כי ניתן לסמוך באופן מלא ומוחלט על קביעת המוות המוחי-נשימתי הנעשית ע"י הצוותים הרפואיים והטכנולוגיות שברשותם.

חבר ועדת ההסמכה, הבקרה והמעקב לקביעת מוות מוחי-נשימתי

חבר ועדת ההסמכה, הבקרה והמעקב לקביעת מוות מוחי-נשימתי

חותמים על כרטיס אדי המחודש באתר www.adi.gov.il או בטלפון: *6262

הרבנות הראשית לישראל קובעת: על פי ההלכה, מות האדם נקבע במצב של מוות מוחי-נשימתי

הרבנות הראשית לישראל פסק דין מיום א' חשוון תשמ"ז: "נקבע המוות על פי ההלכה בהפסקת הנשימה ... לכן יש לוודא שהנשימה פסקה לחלוטין באופן שלא תחזור עוד. זאת ניתן לקבוע על ידי הוכחת הרס המוח כולו כולל גזע המוח שהוא הוא המפעיל את הנשימה העצמית באדם".

הרבנות הראשית לישראל החלטה מיום ד' תשרי תש"ע: "מועצת הרבנות הראשית לישראל מאשרת שחוק מות מוחי נשימתי ... עונה לדרישות החלטת הרבנות הראשית לישראל מיום א' במר חשוון תשמ"ז".

הרבנות הראשית לישראל החלטה מיום כ"ג בכסלו תשע"ה: "מועצת הרבנות הראשית לישראל מאשררת את ההחלטות הקודמות מועצת הרבנות הראשית בנושא זה".

הגאון הראשון לציין הרב מרדכי אליהו זצ"ל

שו"ת מאמר מרדכי ח"ב חיו"ד סי' ל: "ניתוחי [השתלת] לב - הצלחתם למעלה ממחצית, וברור הוא שהם [=הרופאים] לא ישתילו לב אלא לאדם שאין סיכוי שלבו יבריא, ושיש סבירות שלבו יפסיק לפעום תוך תקופה קצרה וההשתלה תאריך את חייו, וכן לא ילקח לב אלא מתורם בהסכמתו או בהסכמת המשפחה, שהתקיימו התנאים דלעיל, היינו שהוא מת לפי הדין, וגם נעשו בו כל הבדיקות שהנשימה לא תחזור ..."

הגאון הרב הראשי לשעבר אברהם אלקנה שפירא זצ"ל

אסיא, חוב' נג-נד, אלול תשנ"ד, עמ' 17 ואילך: "אבל אחרי שיש בירור שגזע המוח הרוס והפסקת הנשימה היא מוחלטת ולא תחזור אליו, הרי הוא בכלל אדם מת, וחיינו שהוקצבו לו על ידי הבורא נגמרו, ונשימה של מכשיר היא נשימה ריקה ואינה יוצרת נשימה של חיים".

רגשי הוקרה לעמותת בלבבי שהשכילה והצליחה לרתום את כלל ראשי רבני הצינות הדתית התומכים והמעודדים תרומת אברים להצלת נפשות. בזכות פעילותם של ראשי עמותת בלבבי, פונים רבני הצינות הדתית לכלל ישראל ומבקשים מהם להסכים בלב שלם ובנפש חפצה לתרומת אברים מצילת חיים. תזכו לשנים רבות, יישר כוח

חותמים על כרטיס אדי המחודש *6262 באתר www.adi.gov.il או בטלפון: